

بررسی رابطه میان هوش هیجانی با ویژگی شخصیتی و روحیه کارآفرینی

مورد مطالعه: مهارت‌آموختگان نظام آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در استان ایلام

دکتر صید مهدی ویسه*

ایرج رستمی**

مریم عرفانی***

چکیده

امروزه علم، به قدرت و نفوذ هیجان‌های ذهنی انسان پی برده و در حال کشف و تبیین جایگاه هیجان‌ها و احساس‌ها در فعالیت‌ها، رفتارها، حرکت‌ها و شخصیت انسانی است. به‌گونه‌ای که هوش‌بهر را نمی‌توان ضامن موفقیت مدیران کارآفرین به عنوان گردانندگان چرخ اقتصاد دانست. بلکه توانایی درک و کنترل عواطف و هیجانات نیز، نقش به‌سزایی در این مهم ایفا می‌کند. مدیران کارآفرین با شناخت و اداره هیجانات خود کشمکش‌های درونی خود را کاهش می‌دهند و با درک عواطف دیگران ارتباط مؤثرتری برقرار می‌کنند. آنها با ارتباط مناسب‌تر و شناخت کامل‌تر از محیط پیرامونی خود، بهتر به فعالیت می‌پردازند. هدف از انجام این تحقیق بررسی رابطه میان مؤلفه هوش هیجانی با ویژگی‌های شخصیتی و روحیه کارآفرینان است. جامعه آماری پژوهش کارآموزان و مهارت‌آموختگان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان ایلام در نیمه اول سال ۹۴ به تعداد ۱۳۱ نفر می‌باشد. برای نمونه‌گیری از فرمول کوکران بهره گرفته شده است که تعداد نمونه را ۹۵ نفر نشان می‌دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS22 استفاده شده است. در این پژوهش جهت گردآوری داده‌ها از دو پرسشنامه استاندارد، شامل پرسشنامه استاندارد هوش هیجانی پالمرو و استوف (۲۰۰۲) و پرسشنامه استاندارد سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان گردنایچ و همکاران (۱۳۸۶) بهره گرفته شده است. برای سنجش روایی از نظر خبرگان و اساتید (روش روایی محتوی) بهره گرفته شده است. همچنین نتایج سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری به روش آلفای کرونباخ نشان می‌دهد که ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه هوش هیجانی ۰/۸۳۷ و در حوزه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان ایرانی ۰/۸۸۹ می‌باشد که نشان از پایایی پرسشنامه در سطح خوب دارد. روش پژوهش توصیفی و پیمایشی است. نتایج نشان داد که میان کلیه مؤلفه هوش هیجانی و کلیه ابعاد مطرح شده در حوزه ویژگی‌های شخصیتی و روحیه کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیونی با تأیید این ارتباط نشان داد که از میان مؤلفه‌های مطرح شده در حوزه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان، ابعاد تحمل ابهام، داشتن کانون کنترل درونی، قابلیت ریسک‌پذیری و خلاقیت به ترتیب وارد معادله رگرسیونی با متغیر پیش‌بین (هوش هیجانی) شده‌اند.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان، کارآموزان، مهارت‌آموختگان

* استادیار رشته مدیریت و عضو هیئت علمی دانشگاه ایلام

** دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی دانشگاه باختر ایلام، Email: iraj_r57@yahoo.com

*** دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی دانشگاه باختر ایلام.

تصویب نهایی: ۹۶/۰۳/۱۵

دریافت مقاله: ۹۶/۱/۱۸

مقدمه

امروزه هوش هیجانی توجه اکثر اندیشمندان و محققان را به خود جلب کرده و نتایج حاصل از تحقیقات نشانگر آن است که هوش هیجانی در موفقیت افراد و کارایی کسب و کارهای آنها دست کم به اندازه ضریب هوشی افراد دخیل است (گلمن، ۱۹۹۶).

اصطلاح هوش هیجانی برای اولین بار در دهه ۱۹۹۰ میلادی توسط دو روانشناس به نام‌های جان مایر و پیتر سالووی مطرح شد. آنان اظهار داشتند که کسانی که از هوش هیجانی برخوردارند، می‌توانند عواطف خود و دیگران را کنترل کرده، بین پیامدهای مثبت و منفی عواطف تمایز قائل شوند و از اطلاعات عاطفی برای راهنمایی فرآیند تفکر و اقدامات شخصی استفاده کنند (گلمن، ۱۹۹۵).

هوش هیجانی موضوعی است که سعی در تشریح و تفسیر جایگاه هیجان‌ها و احساسات در توانمندی‌های انسانی دارد. گلمن، هوش هیجانی را شامل ظرفیت فرد برای قبول واقعیات، انعطاف‌پذیری، توانایی حل مشکلات، توانایی مقابله با استرس و تکانه‌ها می‌داند. به عبارت دیگر، شخصی که هوش هیجانی بالایی دارد سه مؤلفه هیجان‌ها (مؤلفه شناختی، مؤلفه فیزیولوژیکی و مؤلفه رفتاری) را به‌طور موفقیت‌آمیزی با یکدیگر تلفیق می‌کند. نتایج تحقیقات گلمن نشان داد مدیری که از هوش هیجانی زیادی برخوردار باشد و از نظر فنی تجربیات لازم را داشته باشد، با آمادگی بیشتری نسبت به دیگران به رفع تعارض‌ها و ضعف‌های گروهی در سازمان خواهد پرداخت.

به اعتقاد سالووی و گروال (۲۰۰۵)، هوش هیجانی را می‌توان به عنوان آخرین پیشرفت در قلمرو مطالعه هیجان و شناخت تلقی کرد. این هوش، در تشریح و تفسیر جایگاه هیجان‌ها و احساس‌ها در توانمندی‌های انسانی، جایگاه خاصی دارد (مختاری پور، ۱۳۸۴).

هوش هیجانی با شناخت فرد از خود و دیگران، ارتباط با دیگران، سازگاری و انطباق با محیط پیرامون که برای موفق شدن در برآوردن خواست‌های اجتماعی لازم است، ارتباط دارد (حسینیان، قاسم زاده نیکنام، ۱۳۹۰). این تعریف نشان می‌دهد که می‌توان هیجان‌ات را برای هدایت تفکر منطقی و اقدامات هدفمند مورد استفاده قرار داد. همچنین بیان می‌کند، هیجان‌ات واقعاً می‌تواند عقلانیت را افزایش دهد. بنابراین، افراد

1. Goleman
2. Salovey & Grewal

دارای هوش هیجانی بالا، احساسات خود را به دقت درک کرده و به صورت یکپارچه از آن استفاده می‌کنند (اوبرادوویکا، جوانوویکا، پتروویکا و میتروویکا، ۲۰۱۳).

باید گفت که مطابق با باور بسیاری، هوش هیجانی یکی از جدیدترین تحولات و ابداعات بشری در درک رابطه بین تفکر و هیجان است (ونگ و لاوو، ۲۰۰۲). بر اساس نظر بار-آن هوش هیجانی از ۵ بعد اصلی تشکیل شده است:

۱. درون فردی (شامل: خودشکوفایی، استقلال، و خود آگاهی هیجانی)؛
۲. بین فردی (شامل: همدلی، مسئولیت پذیری اجتماعی)؛
۳. انطباق پذیری (شامل: توانایی حل مساله و آگاهی به واقعیت و انعطاف پذیری)؛
۴. مدیریت استرس (شامل: کنترل تکانه‌ها و تحمل فشارها)؛
۵. خلق کلی (شامل: شادکامی و خوش بینی) (بار-آن، ۲۰۰۳).

از سوی دیگر، با توجه اینکه کارآفرینی و ایجاد شغل پایدار یکی از محرک‌های مهم در توسعه اقتصادی کشورها محسوب می‌شود، برای کارآفرینی که فعالیت‌های اقتصادی منحصر به فرد خود را آغاز می‌کند، این تجربه مملو از اشتیاق، مملو از عجز و ناکامی، اضطراب و کار سخت است. کارآفرین در طول فرآیند کارآفرینی با تضادهای هیجانی زیادی روبه‌رو می‌شود؛ از یک سو اشتیاق و از سوی دیگر ممکن است عجز، ناکامی، و تکانه‌های فنی، مالی و اقتصادی ممکن است یک کارآفرین را درگیر سازد. این فرد چنانچه از نظر خودآگاهی هیجانی، و ویژگی‌های مورد انتظار از یک کارآفرین قوی نباشد، نمی‌تواند منابع اشتیاق یا عجز و ناکامی را شناسایی نماید و در نتیجه، احتمال موفقیت او بسیار کم می‌شود. از طرفی فردی که از هوش هیجانی بالایی بهره‌مند باشد، با شناسایی منابع انگیزشی، تجزیه و تحلیل محیط و عوامل، از محیط و عوامل موجود به عنوان نیروی جلو برنده استفاده می‌کند، منابع اضطراب و ناکامی را شناسایی می‌کند و با برنامه ریزی نقش این عوامل را تضعیف می‌کند، به همین دلیل است که کارآفرینی منع تضاد هیجانی است (احمدپور، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر یکی از خصوصیات مهم مدیران کارآفرین موفق این است که در بدترین شرایط دست به نوآوری می‌زنند و بهترین تصمیمات را می‌گیرند. در واقع یک مدیر کارآفرین باید از موقعیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها آگاهی کامل داشته باشد و با شناخت احساسات خویش و دیگران و کنترل آنها با حفظ آرامش درونی خویش دست به نوآوری بزند. در واقع توانایی

1. Obradovica , Jovanovica, Petrovica & Mitrovical

2. Wong & Law

3. Bar-On

هوش هیجانی به کارآفرینان کمک خواهد کرد تا عادت‌های فکری خود را اصلاح نمایند، و بر زندگی عاطفی خود تسلط پیدا نمایند، همچنین آنها قادر خواهد بود از کشمکش‌های درونی خود کاسته و با تدبیر و درایت خط و مشی و استراتژی کسب و کار خود را تدوین نمایند.

مروری بر پیشینه تحقیق

در جستجوی پیشینه موضوع، پژوهش‌های متعددی یافت گردید که به موضوع هوش هیجانی، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان به صورت مجزا پرداخته‌اند، لیکن تحقیق جامعی که رابطه میان این دو را مورد تحلیل قرار دهد یافت نشد، در زیر به برخی از آنها اشاره خواهد شد:

کیانی و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی رابطه هوش هیجانی و کارآفرینی سازمانی را در کارکنان دانشگاه علوم پزشکی کرمان مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که از سه مؤلفه کارآفرینی سازمانی شامل ریسک‌پذیری، پیشگامی و نوآوری؛ دو مؤلفه اول با هوش هیجانی کارکنان دارای ارتباط معناداری بوده، اما میان نوآوری و هوش هیجانی کارکنان رابطه معناداری وجود نداشت. همچنین آن نتایج نشان داد بین هوش هیجانی و کارآفرینی سازمانی در بین زنان و مردان، گروه‌های سنی، سابقه خدمت، و سطوح تحصیلی مختلف در همه مقاطع بجز سطح تحصیلی لیسانس و بالاتر تفاوت معناداری وجود نداشت.

مشبکی و همکاران (۱۳۹۱)، رابطه مؤلفه هوش هیجانی و کارآفرینی را در میان دانشجویان مورد بررسی قرار داده‌اند، نتایج تحقیق آنها نشان داد که بین همه مؤلفه‌های مطرح شده در حوزه کارآفرینی شامل مؤلفه‌های واقع‌گرایی، تحمل فشار درونی، روابط بین فردی، و خوش بینی و مؤلفه هوش هیجانی رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است.

رحمانی و همکاران (۱۳۸۹)، رابطه میان هوش هیجانی و کارآفرینی مدیران صنایع لاستیک و پلاستیک در شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان داد، مدیران کارآفرین از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند و شناخت کامل تری از احساسات و عواطف خود دارند، همچنین آنها می‌توانند تضاد موجود میان عواطفی چون استقلال طلبی و جلب مشارکت دیگران را درک و با آن برخورد مناسب نمایند و احتمال موفقیت کاری خود را افزایش دهند.

گرینچینک، اسنجا، و ولپ (۲۰۱۰)، در پژوهشی به بررسی اهمیت هیجان‌ها و چگونگی تاثیر آن بر ارزشیابی و بهره بردای از فرصت‌های کارآفرینانه پرداختند. آنها اثر هیجان‌ها مثبت (شادی) و منفی (ترس) را بر مراحل متمایز فرآیند کارآفرینی بررسی کردند. هدف اصلی این تحقیق آزمودن اثر هیجان‌ها مثبت و منفی بر ارزشیابی و بررسی فرصت‌های کارآفرینانه است. نتایج تحقیق آنها نشان داد که از یک سو هیجان‌ها مثبت بر ارزشیابی فرصت‌ها به طور مثبت و از سوی دیگر به استفاده از موقعیت‌ها به طور منفی تاثیر می‌گذارد. نتایج به شکل قابل توجهی نشان داد که هیجان‌ها منفی نه تنها بر ارزشیابی فرصت بلکه بر استفاده از موقعیت‌ها نیز به شکل منفی تاثیر می‌گذارد. زامپتیکس، و واسلیس (۲۰۰۹)، به بررسی رفتارهای مبتنی بر هوش هیجانی و حمایت سازمانی درک شده پرداختند. هدف از این تحقیق درک عمیق عواملی است که رفتار کارآفرینی سازمانی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. نتایج نشان داد که ارتباط منفی قابل توجهی میان تاثیر حمایت سازمانی درک شده و استخدام رسمی در سازمان درباره رفتار کارآفرینانه وجود دارد. یعنی استخدام رسمی و مادام‌العمر موجب کاهش رفتار کارآفرینانه گشته است. همچنین نتایج نشان داد که کارکنان بیشتر زمانی تمایل به رفتار کارآفرینانه نشان می‌دهند که از نظر ویژگی هوش هیجانی در سطح بالایی باشند، و باور داشته باشند که می‌توانند با موفقیت هیجان‌ها خود و دیگران را تشخیص، تنظیم، کنترل، ارزشیابی نمایند.

چارچوب نظری و سوالات پژوهش

بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که هوش هیجانی می‌تواند در دستیابی فرد به موفقیت در عرصه‌های مختلف به مراتب نقش مهمتری از هوش شناختی داشته باشد (رایت، ۲۰۰۶؛ نقل از سجادی پور، ۱۳۹۰). هوش هیجانی از جمله متغیرهای پیش بین کارآفرینی است. این مشخصه از آن جهت در پیش بینی کارآفرینی مهم است که توسعه سازمانی، فروش بیشتر، رونق کسب و کار و رشد کارکنان بطور فزاینده‌ای با هوش هیجانی ارتباط دارد. هوش هیجانی راه جدیدی برای درک، شناخت و ارزیابی رفتار، روش مدیریت، نگرش‌ها، مهارت‌های بین فردی، توان و انرژی افراد فراهم می‌سازد (ویرجینیا، ۲۰۰۷).

1. Welpec, 2010
2. Zampetakis, L. A., Vassilis, P. B.
3. Wright
4. Virginia

آنچه در این تحقیق به عنوان یکی از کارکردها و تأثیرات مهم هوش هیجانی مورد نظر بوده است، تأثیر و رابطه میان هوش هیجانی با ویژگی‌های شخصیتی و روحیه کارآفرینی بوده است. بر این اساس، این تحقیق به دنبال دستیابی به اهداف و فرضیات زیر انجام گشته است:

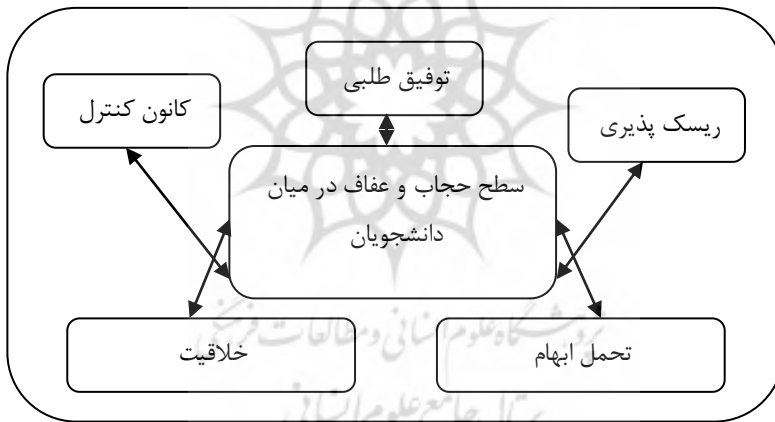
میان هوش هیجانی و توفیق طلبی مهارت‌آموختگان رابطه معنادار وجود دارد.
میان هوش هیجانی و وجود کانون کنترل درونی در مهارت‌آموختگان رابطه معنادار وجود دارد.

✓ میان هوش هیجانی و ریسک‌پذیری مهارت‌آموختگان رابطه معنادار وجود دارد.

✓ میان هوش هیجانی و تحمل ابهام مهارت‌آموختگان رابطه معنادار وجود دارد.

✓ میان هوش هیجانی و خلاقیت مهارت‌آموختگان رابطه معنادار وجود دارد.

بر این اساس مدل مفهومی پژوهش به صورت زیر می‌باشد:

مواد و روش‌ها

از آن جا که این مقاله به بررسی رابطه بین روحیه و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی و هوش هیجانی پرداخته و به توصیف واقعیت‌های موجود و فرایندهای جاری می‌پردازد و هم چنین ملاک آن نیز زمان حال است، از این رو از نوع توصیفی هم بستگی بوده و افزون بر این چون مجموعه‌ای نظام‌مند از داده‌ها را در قالب پرسشنامه گردآوری کرده، از نوع پیمایشی است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش، کارآموزان و مهارت‌آموختگان در کارگاه‌های جوشکاری، برق صنعتی، صنایع چوب و خیاطی مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان ایلام در نیمه اول سال ۹۴ و به تعداد ۱۳۱ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری تصادفی ساده و جهت انجام نمونه‌گیری از جدول کرسجی و مورگان بهره گرفته شده است که تعداد افراد نمونه آماری بر اساس این جدول ۹۵ نفر تعیین گردیده است (جدول شماره ۱).

جدول (۱). وضعیت جامعه و نمونه آماری

تعداد نمونه	تعداد در جامعه	کارآموزان و مهارت‌آموختگان
۵۲	۶۳	جوشکاری
۱۱	۲۲	برق صنعتی
۲۲	۳۴	خیاطی
۱۰	۱۲	تاسیسات
۹۵	۱۳۱	جمع کل

ابزار گردآوری داده‌ها

در این تحقیق برای تعیین داده‌ها علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای از روش میدانی استفاده شده است. در تدوین چهارچوب نظری طرح تحقیق از روش بررسی کتابخانه‌ای به صورت استفاده از متون و کتاب‌ها استفاده شده است، سپس بررسی میدانی از طریق پرسشنامه انجام گرفته است. پرسشنامه مورد استفاده در این تحقیق در سه بخش طراحی و اجرا گردیده است. در بخش اول اطلاعات کلی تحقیق شامل مواردی چون جنسیت، سن، سطح تحصیلات، وضعیت تاهل و تعداد دوره‌های فنی و حرفه‌ای طی شده گردآوری گشته است. در بخش دوم سوالات مربوط به سنجش وضعیت هوش هیجانی بر اساس پرسشنامه استاندارد پالمر و استوف (۲۰۰۲) مطرح شده است و در بخش پایانی گویه‌های مطرح در حوزه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان ایرانی براساس پرسشنامه استاندارد کورناتیج و همکاران (۱۳۹۲) مطرح گردیده است.

در این تحقیق به منظور سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری از روش تأیید روایی محتوایی و تأیید روایی توسط خبرگان بهره گرفته شده است. برای تعیین روایی محتوا،

به گروهی از اساتید صاحب‌نظر در حوزه موضوع پرسشنامه مورد نظر ارائه گردید، پس از بررسی‌های صورت گرفته با در نظر گرفتن پیشینه موضوع و انجام اصلاحات لازم و حذف و اضافه برخی سؤالات روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت.

همچنین برای سنجش پایایی و همسانی درونی پرسشنامه‌ها از روش پیش‌آزمون^۱ بهره گرفته شده است. در این روش تعدادی پرسشنامه میان شرکت‌کنندگان خارج از نمونه آماری توزیع شد و سپس توسط نرم‌افزار تحلیل داده‌های آماری پایایی آنها به روش آزمون آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که اعتبار پرسشنامه در حوزه مؤلفه‌های مطرح‌شده در حوزه هوش هیجانی برابر ۰/۷۳۷ بوده و در حوزه پرسشنامه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان ایرانی برابر ۰/۸۸۹ است که در سطح مطلوبی از نظر اعتبار قرار دارد (جدول شماره ۲).

جدول (۲). میزان آلفای کرونباخ اجزای پرسشنامه

ردیف	سازه	تعداد گویه	میزان آلفای کرونباخ
۱	هوش هیجانی	۳۱	۰/۷۳۷
۲	ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان	۳۵	۰/۸۸۹
۳	بعد توفیق طلبی	۸	۰/۷۸۵
۴	بعد کانون کنترل درونی	۶	۰/۷۵۵
۵	بعد خلاقیت	۸	۰/۶۶۲
۶	بعد تحمل ابهام	۶	۰/۷۰۲
۷	بعد ریسک پذیری	۶	۰/۷۸۸
	جمع / آلفای کرونباخ کلی	۶۶	۰/۸۷۶

تحلیل صورت گرفته بر روی داده‌های گردآوری شده در دو بخش آمار توصیفی و آمار تحلیلی صورت گرفته است. در ابتدا با استفاده از آزمون کلموگراف اسپیرنوف وضعیت نرمال یا غرنرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت، سپس جهت آزمون فرضیات پژوهش از آزمون‌های همبستگی (ضریب همبستگی اسپیرمن) و آزمون رگرسیون به شیوه گام به گام استفاده شده است.

1. Pre Test
2. Spss
3. Stepwise

یافته‌ها

یافته‌های این مقاله به دو بخش اصلی توصیف وضعیت پاسخگویان و همچنین تحلیل فرضیات و سؤالات تحقیق تقسیم شده است.

الف) یافته‌های مربوط به وضعیت نمونه مورد مطالعه

در بخش اول تحلیل آماری به توصیف اطلاعات جمعیت‌شناختی، جامعه آماری مورد مطالعه پرداخته شده است. نتایج این تحقیق نشان داد که بیشتر افراد مورد مطالعه مردان و در رده سنی ۲۰-۲۵ سال به ترتیب با ۶۶/۳ و ۵۳/۷ درصد بوده‌اند. همچنین از نظر وضعیت تأهل ۸۴/۲ درصد آنها مجرد بودند. همچنین از نظر سطح تحصیلات ۳۷/۹ درصد پاسخگویان دارای سطح تحصیلی لیسانس بوده‌اند، که بیشترین آنها در نظام آموزش‌های فنی و حرفه‌ای استان ایلام و مراکز تابعه یک دوره آموزش‌های فنی و حرفه‌ای طی نموده‌اند. این نتایج به تفصیل در جدول شماره (۳) آمده است.

جدول (۳). توزیع فراوانی نمونه آماری مورد مطالعه از نظر شاخص‌های کلی تحقیق

متغیر	مؤلفه / شاخص	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۶۳	۶۶/۳
	زن	۳۲	۳۳/۷
رده سنی	۲۰-۲۵ سال	۵۱	۵۳/۷
	۲۶-۳۰ سال	۳۲	۳۳/۷
	۳۱-۳۵ سال	۱۰	۱۰/۵
	۴۰ سال و بالاتر	۲	۲/۱
وضعیت تاهل	مجرد	۸۰	۸۴/۲
	متاهل	۱۵	۱۵/۸
تحصیلات	زیر دیپلم	۷	۷/۴
	دیپلم	۲۶	۲۷/۴
	فوق دیپلم	۲۱	۲۲/۱
	لیسانس	۳۶	۳۷/۹
دوره مهارتی طی شده	فوق لیسانس	۵	۵/۳
	یک دوره	۵۰	۵۲/۶
	۲-۳ دوره	۲۸	۲۹/۵
	بیش از ۳ دوره	۱۷	۱۷/۹

ب) یافته‌های تحلیلی

۱. بررسی وضعیت نرمال بودن داده‌ها

به منظور سنجش وضعیت نرمال یا غیر نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگراف-اسمیرنوف با دو فرض اصلی زیر بهره گرفته شده است.

داده‌های متغیر I دارای توزیع نرمال است. H_0 :
 داده‌های متغیر I دارای توزیع نرمال نیست. H_1 :
 که در آن بنا به تعریف اگر مقدار سطح معنی داری بزرگتر از مقدار خطا باشد، فرضیه صفر را نتیجه می‌گیریم و در صورتی که مقدار سطح معنی داری از مقدار خطا کوچکتر باشد فرضیه یک را نتیجه می‌گیریم.

جدول (۴). نتیجه آزمون کلموگراف-اسمیرنوف

عامل	سطح معنی داری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه گیری
مؤلفه هوش هیجانی	۰/۰۰۰	۰/۰۵	H_0	غیرنرمال است
مؤلفه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان	۰/۰۰۰	۰/۰۵	H_0	غیرنرمال است

نتایج این آزمون در مورد متغیرهای مورد بحث در این تحقیق در جدول زیر حاکی غیرنرمال بودن داده (تایید فرض اول) و استفاده از آزمون‌های ناپارامتریک دارد.

۲. آزمون همبستگی فرضیات

در گام نخست از آزمون همبستگی و ضریب همبستگی اسپیرمن^۱ بهره گرفته شده است. نتایج در جدول (۵) ارائه شده است که نشان می‌دهد، رابطه میان کلیه ابعاد ویژگی‌های شخصیتی (روحیه کارآفرینی) مطرح شده، و مؤلفه هوش هیجانی مهارت‌آموختگان و کارآموزان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان ایلام رابطه مثبت و معنادار است. این همبستگی در جدول شماره (۵) نشان داده شده است.

1. Spearman Correlation coefficients

جدول (۵). ماتریس همبستگی میان مؤلفه هوش هیجانی و ابعاد ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان

مؤلفه/شاخص	هوش هیجانی	سطح معنی داری
هوش هیجانی	۱	-
توفیق طلبی	۰/۳۴۴**	۰/۰۰۱
کانون کنترل درونی	۰/۴۵۶*	۰/۰۰۰
ریسک پذیری	۰/۵۳۷**	۰/۰۰۰
تحمل ابهام	۰/۸۳۷**	۰/۰۰۰
خلاقیت	۰/۵۰۴**	۰/۰۰۰

** همبستگی در سطح $P < 0/01$

** همبستگی در سطح $P < 0/01$

این نتایج نشان داد که از میان ابعاد مطرح‌های شده در حوزه ویژگی‌های شخصیتی و روحیه کارآفرینان ایرانی بعد تحمل ابهام با ضریب همبستگی ۰/۸۳۷ بیشترین همبستگی را با مؤلفه هوش هیجانی نشان می‌دهد. همچنین بعد توفیق طلبی کمترین همبستگی را با مؤلفه هوش هیجانی دارد.

۳. رگرسیون گام به گام

در این تحقیق برای تعیین اثرات متغیرهای مستقل بر وابسته از رگرسیون بهره‌گیری شده است. متغیر وابسته هوش هیجانی و متغیرهای مستقل عوامل مرتبط با روحیه کارآفرینی و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان شامل ابعاد روحیه توفیق طلبی، کانون کنترل درونی، ریسک پذیری، تحمل ابهام و خلاقیت می‌باشند. نوع رگرسیون گام به گام می‌باشد که در این روش قویترین متغیرها یک به یک وارد معادله می‌شوند تا هنگامی که خطای آزمون معنی داری به ۵ درصد برسد. در این تحقیق رگرسیون طی چهار گام صورت گرفته است و چهار متغیر مستقل به مدل وارد شده‌اند که شامل مؤلفه تحمل ابهام، داشتن مرکز کنترل درونی، ریسک پذیری، و خلاقیت می‌باشد. در جدول (۶) خلاصه مدل رگرسیونی آمده است. در این جدول بر اساس گام‌های طی شده شدت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته در هر گام توسط ضریب همبستگی چند گانه نشان داده شده است. همچنین ضریب تعیین (مجذور ضریب همبستگی چندگانه) که نشان دهنده توان تبیین تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و ضریب تعیین تعدیل شده آمده است. به دلیل این که ضریب تعیین تعدیل شده به درجه

آزادی وابسته است، نسبت به ضریب تعیین دقیق تر است. آنالیز واریانس نیز نشان دهنده معنی دار بودن رگرسیون در گام چهارم می باشد.

جدول (۶). خلاصه و متغیرهای وارد شده به مدل در هر گام از رگرسیون

مدل	متغیرهای وارد شده به مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
۱	تحمل ابهام	۰/۸۴۰	۰/۷۰۶	۰/۷۰۳
۲	مرکز کنترل درونی	۰/۸۸۱	۰/۷۷۶	۰/۷۷۱
۳	ریسک پذیری	۰/۹۲۱	۰/۸۴۸	۰/۸۴۲
۴	خلاقیت	۰/۹۵۸	۰/۹۱۷	۰/۹۱۳

متغیر پیش‌بین: (ثابت)، هوش هیجانی کارآموزان و مهارت‌آموختگان فنی و حرفه‌ای در جدول (۷) آخرین مرحله از اجرای رگرسیون گام به گام متغیرها، ضرایب استاندارد و غیر استاندارد، انحراف معیار، تی استیودنت و معنی داری آنها آمده است. مشاهده می‌گردد تمامی متغیرهای وارد شده به مدل در هر مرحله با معنی داری بالایی به تحلیل وارد شده‌اند و تا گام دوم با معنی داری در سطح یک درصد وارد مدل شده‌اند.

جدول (۷). ضرایب به دست آمده از تحلیل رگرسیون و سطوح معنی داری آنها

Sig.	T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب غیر استاندارد		متغیرهای وارد شده در مدل	مدل
		(Beta)	انحراف معیار	(B)		
۰/۰۰۰	۱۴/۸۳۵		۰/۱۱۲	۱/۶۵۵	مقدار ثابت	۱
۰/۰۰۰	۱۴/۶۹۷	۰/۸۴۰	۰/۰۳۵	۰/۵۱۰	تحمل ابهام	
۰/۰۰۰	۶/۶۶۹		۰/۱۵۴	۱/۰۲۹	مقدار ثابت	۲
۰/۰۰۰	۱۴/۴۴۸	۰/۷۵۹	۰/۰۳۲	۰/۴۶۰	تحمل ابهام	
۰/۰۰۰	۵/۵۲۹	۰/۲۷۶	۰/۰۴۴	۰/۲۳۱	کنترل دورنی	۳
۰/۰۰۰	۴/۶۱۱		۰/۱۴۱	۰/۶۴۹	مقدار ثابت	
۰/۰۰۰	۱۲/۵۸۲	۰/۶۱۵	۰/۰۳۰	۰/۳۷۳	تحمل ابهام	

Sig.	T	ضرایب استاندارد شده	ضرایب غیراستاندارد		متغیرهای وارد شده در مدل	مدل
		(Beta)	انحراف معیار	(B)		
۰/۰۰۰	۶/۷۵۳	۰/۲۹۵	۰/۰۳۶	۰/۲۴۶	کنترل دورنی	۴
۰/۰۰۰	۶/۴۴۲	۰/۳۰۲	۰/۰۲۹	۰/۱۸۵	ریسک پذیری	
۰/۱۱۵	۱/۵۹۳		۰/۱۱۸	۰/۱۸۷	مقدار ثابت	
۰/۰۰۰	۹/۳۰۳	۰/۴۰۷	۰/۰۲۷	۰/۲۴۷	تحمل ابهام	
۰/۰۰۰	۱۱/۰۶۷	۰/۳۷۲	۰/۰۲۸	۰/۳۱۰	کنترل دورنی	
۰/۰۰۰	۱۰/۱۰۳	۰/۳۵۷	۰/۰۲۲	۰/۲۱۹	ریسک پذیری	
۰/۰۰۰	۸/۵۵۲	۰/۳۲۱	۰/۰۲۰	۰/۱۷۵	خلاقیت	

متغیر وابسته: هوش هیجانی کارآموزان و مهارت آموختگان فنی و حرفه‌ای

متغیر وارد شده در معادله رگرسیونی هسته اصلی تحلیل رگرسیون می‌باشد که در جدول شماره (۷) آمده است. معادله رگرسیونی را می‌توان با استفاده از ستون B به شرح زیر محاسبه کرد:

$$P = 0.187 + (0.247) X_1 + (0.310) X_2 + (0.219) X_3 + (0.175) X_4 + \epsilon$$

که در آن:

P = هوش هیجانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

X1 = بعد تحمل ابهام، رتال جامع علوم انسانی

X2 = بعد کنترل دورنی،

X3 = بعد ریسک پذیری،

X4 = بعد خلاقیت،

ϵ = خطای رگرسیون؛ می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این پژوهش بر اساس فرضیات مطرح شده رابطه میان این شاخص‌ها و ابعاد مطرح شده در حوزه ویژگی‌های شخصیتی و روحیه کارآفرینان، با مؤلفه هوش هیجانی کارآموزان و مهارت آموختگان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای بر اساس آزمون همبستگی

و ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که میان همه مؤلفه‌های مطرح شده در حوزه روحیه و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان و مؤلفه هوش هیجانی رابطه مثبت و معناداری وجود داشته است. این نتایج نشان داد که مؤلفه تحمل ابهام بیشترین همبستگی را با مؤلفه هوش هیجانی نشان می‌دهد. همچنین در گام بعدی با استفاده از رگرسیون گام به گام میزان تاثیرپذیری هریک از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان را از مؤلفه هوش هیجانی مورد بررسی قرار داده شده است. نتایج تحلیل رگرسیونی نشان داد که از میان ۵ ویژگی شخصیتی مطرح شده در تحقیق بر اساس پرسشنامه کردنائیج و همکاران (۱۳۹۲) مؤلفه‌های تحمل ابهام، داشتن کانون کنترل درونی، ریسک پذیری، و خلاقیت به ترتیب وارد مدل رگرسیونی گردیدند. این نتایج با تحقیقات صورت گرفته توسط مشبکی و همکاران (۱۳۹۱) و کافشانی و همکاران (۱۳۹۳) در خصوص رابطه بعد داشتن کانون کنترل دورنی با هوش هیجانی، و با پژوهش صورت گرفته توسط پورکیانی و همکاران (۱۳۹۲) در خصوص رابطه بعد ریسک پذیری و بعد خلاقیت با هوش هیجانی هم‌نواپی دارد.

بر اساس نتایج این تحقیق هوش هیجانی بر بعد تحمل ابهام به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان تاثیر مثبت و معناداری دارد. در این خصوص باید در نظر داشت که کارآفرینان بدون این که احساس تهدید یا ناراحتی کنند، قادرند به طور اثربخش با شرایط و اطلاعات مبهم، ناقص، غیرقطعی، سازمان نیافته و غیرشفاف روبرو شوند و ضمن رفع ابهامات، آنها را به نفع خود تغییر دهند. در واقع، ابهام، سبب انگیزش آنان می‌شود. که در این رابطه تقویت مهارت‌های هوش هیجانی می‌تواند بسیار موثر واقع شود. همچنین نتایج از تاثیرپذیری بالای مؤلفه بعد کنترل دورنی از مؤلفه هوش هیجانی کارآفرینان حکایت دارد. برخی افراد باور دارند که حاکم بر سرنوشت خویش هستند، عده ای هم خود را بازیچه ی دست سرنوشت می‌دانند و بر این عقیده‌اند که هرچه در زندگی برای شان پیش می‌آید، به دلیل شانس و اقبال است. عقیده ی فرد نسبت به این که او تحت کنترل وقایع خارجی یا داخلی ست را «مرکزکنترل» می‌نامند. افراد با مرکز کنترل بیرونی، معتقدند که وقایع خارجی و خارج از کنترل آنان، سرنوشت شان را تعیین می‌کند، در صورتی که کارآفرینان موفق، به خود ایمان دارند و موفقیت‌ها یا شکست‌ها را به سرنوشت، اقبال یا نیروهای مشابه نسبت نمی‌دهند. به عقیده ی آنان، شکست‌ها و پیشرفت‌ها، تحت کنترل و نفوذشان بوده و خود را در نتایج عملکردهای شان مؤثر می‌دانند. نتایج این تحقیق نیز با با تاکید بر رابطه مثبت و معنادار میان این بعد از ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان با مؤلفه هوش

هیجانی از تاثیر پذیری بالای از متغیر وابسته حکایت دارد. همچنین نتایج بر رابطه و تاثیر پذیری مؤلفه‌های ریسک پذیری و خلاقیت از هوش هیجانی تاکید دارد. لذا در راستای تقویت هوش هیجانی در کارآموزان و مهارت‌آموختگان مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای به عنوان کارآفرینان احتمالی در جامعه، پیشنهاد می‌گردد مدیران و ساست‌گذاران آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با اختصاص دادن مقداری از فرصت آموزش به تقویت مهارت‌های فردی و کارآفرینی کارآموزان در راستای تقویت مؤلفه هوش هیجانی آنها با در نظر گرفتن راهکارهای زیر تلاش نمایند.

پیشنهاد می‌گردد، مربیان و مشاوران هدایت شغلی کارآموزان را در شناخت عواطف و علایق شخصی راهنمایی و هدایت نمایند، همچنین در راستای راهنمایی کارآموزان در کنترل درست هیجانات، و شناخت عواطف دیگران تلاش نمایند. از سوی دیگر نظریات غالب نشان می‌دهد که یکی از راهکارهای تقویت هوش هیجانی توسعه مهارت‌های ارتباطی با دیگران است، که در این مورد نیز بخش عمده‌ای از هنر برقراری ارتباط، مهارت کنترل عواطف دیگران است. افراد موفق و کارآفرین در کنش متقابل آرام با دیگران، به خوبی عمل می‌کنند و مقبول جامعه‌اند. که در این خصوص نیز می‌توان ضمن طی دوره آموزش‌های مهارتی دوره‌های لازم در قالب همایش‌ها و یا سمینارهای گروهی در راستای تقویت هوش هیجانی مهارت‌آموختگان و کارآموزان برگزار گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدپور داریانی، م. (۱۳۸۷). کارآفرینی (تعاریف، نظریات و الگوها)، تهران: نشر جاجرمی، صص ۱۳۴.
- پورکیانی، م.، افلاطونی، الف.، و آذربور، فاطمه. (۱۳۹۲). بررسی رابطه هوش هیجانی و کارآفرینی سازمانی در کارکنان دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مجله بهداشت و توسعه، سال دوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۲، صص ۲۱۴-۲۲۲.
- حسینیان، س.، قاسم زاده، س.، نیکنام، م. (۱۳۹۰). پیش بینی کیفیت زندگی معلمان زن براساس متغیرهای هوش هیجانی و هوش معنوی، فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، دوره سوم، شماره نهم، زمستان ۱۳۹۰، صص ۴۲-۶۰.
- کردنائیج، الف.، زالی، م.، هومن، ح.، و شمس، شهاب الدین. (۱۳۸۶). ابزار سنجش ویژگی‌های کارآفرینان ایرانی، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- عباس پور اسفدن، ق.، چراغعلی، م.، و رحمانی، محمد. (۱۳۸۹). شناخت و مطالعه رابطه هوش هیجانی و کارآفرینی مدیران صنعت لاستیک و پلاستیک شهر تهران، پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار: زمستان ۱۳۸۹، دوره یک، شماره دو، صص ۲۷-۶۴.
- مشبکی، الف.، تباربائی، م.، و شایگان فر، زهرا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه مؤلفه‌های هوش هیجانی و کارآفرینی در بین دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی مازندران)، فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی، سال هفتم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۰، صص ۷-۱۸.
- مختاری پور؛ س. (۱۳۸۴). مدیریت و رهبری با هوش هیجانی، تدبیر، شماره ۱۶۶.
- Bar-on, R. (2002). *Bar-on Emotional Quotient Inventory (EQI)*, Technical manual. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- Golman D. *Leadership that gets results*. Harv Bus Rev. 2008;12(1):76-90.
- Golman D, Boyatzis R.E, Mckee A. *Primal leadership: Realizing the power of emotional intelligence*; Boston: Harvard Business School Publishing; 2002.
- Grichnika, D.; Smejlab, A.; Welpec, I., 2010, The importance of being emotional: How do emotions affect entrepreneurial opportunity evaluation and exploitation?, *Journal of Economic Behavior & Organization*, doi: 10.1016/j.jebo.

- Palmer, B., Donaldson, C., and Stough, C. (2002). Emotional Intelligence and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*. Vol. 33, 91- 100.
- Obradovica, V., Jovanovica, P., Petrovica, M. & Mitrovica Z. (2013). Project Managers' Emotional Intelligence - A Ticket to Success. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, World Congress, Crete, Greece. (74) 274 – 284.
- Wong, C. S., and Law, K. S. (2002). The effect of leader and follower emotional Intelligence of performance and attitude: An exploratory study. *The leadership Quarterly*, Vol.13, 243- 274.
- Zampetakis, L. A., Vassilis, P. B., 2009, "Day-to-day" entrepreneurship within organisations: The role of trait Emotional Intelligence and Perceived Organisational Support, *Moustakis European Management Journal*, 27, 165– 175.

